

Birgit Klockars: Birgitta och hennes värld. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar, Historiska serien 16. Stockholm-Uppsala, 1972. - 202 s.; Sv. kr. 35,-.

Som medeltidsavhandling förtjänar Birgit Klockars' andra bok om Birgitta lovord för dess inventering av en hel tankevärld, i tiden placerad till 1300-talet, i vilken olika strömningar, representerade av litterära källor som vi har kunskap om, vägs mot varandra. Förf. får fram något så klassiskt som en *Weltanschauung* med naturvetenskapliga, politiska, religiösa, juridiska aspekter. Frågan är bara vems världsåskådning det är vi lär känna i denne bok. Är det Birgittas? Birgittas uppenbarelser spelar en stor roll som källa till kunskap om »Birgittas värld«, jämte en rad andra källgrupper ur medeltidens kulturliv. Det är alltså i så fall fråga om Birgittas värld sådan den speglar sig i hennes uppenbarelser. Birgitta och hennes författerskap och religiösa insats värderas därmed som reflex av en tidsanda. Den outtalade premissen bakom denna metod är, syns det mig, att Birgitta själv utgör ett slags uppsamlingskärl för impulser hon mottagit. Det är svårt att genomföra detta synsätt utan at företa en viss prioritering mellan impulser som betytt mer och impulser som betytt mindre för Birgitta. Avstår man från en sådan prioritering, kvarstår gärna bilden av en person som stått relativt passiv inför tidens strömningar och absorberats dem alla mer eklektiskt. Trots titeln står alltså förf. mitt i det biografiska författerskapets problematik. Historiska biografier är i dag sällsynta och det tillhör inte framträdande historikers främsta önskemål att skriva sådana. Därför är också genrens svårigheter mindre kända, dess fallgropar mindre klarlagda än den sociala och ekonomiske historiens statistiska och strukturella metoder.

Författare som vågar sig in i genren får därför ofta utstå en orättfärdigt hård kritik, ofta bottnande i kritikers bristande erfarenhet på området. Som jämförelse till Klockars har man nu Sven Stolpes biografi att hänvisa till: *Birgitta i Sverige* (1973). Den genomför den ofrånkomliga prioriteringen på bakgrund av en helhetssyn, en helhetsteori, om Birgittas personlighet, en teori som i sin tur vilar på det för Birgitta relevanta källmaterialet. Klockars har ännu inte vågat framlägga en teori om Birgittas personlighet. Därför blir hennes bok en studie i möjligheter. För förståelsen av Birgittas omvärld ger den mycket. Men för förståelsen av hur Birgitta tagit upp av sin omvärld och reagerat på det är den inte tillräcklig.

Tore Nyberg

NYERE TID

Per Brahe: Oeconomia eller Hushållsbok för ungt adelsfolk. Utg. med inledning, kommentar och ordförklaringar av John Granlund och Gösta Holm. Nordiska museets handlingar 78. Stockholm, Nord. museet 1971. - clxxvii + 279 s., ill.

Ejendommeligt nok har en så vigtig kilde som rigsråd Per Brahes *Oeconomia*, skrevet i 1570'erne, hidtil ikke foreligget i nogen kritisk udgave. Til gengæld tør det vel siges, at John Granlunds og Gösta Holms edition fyldest-

gør alle rimelige, historiske og filologiske krav, som kan stilles til en moderne tekstudgave. Det tekstkritiske arbejde og selve tekstudgaven har Gösta Holm besørget; resultaterne fremlægges i en række meget detaljerede indledningskapitler (s. xl-clxxvii). Den egentlige præsentation af forfatteren og hans værk har derimod John Granlund leveret i et indledningskapitel, der helt suverænt redegør for værkets placering og sigte.

Den agrarteoretiske litteratur nåede som bekendt en blomstringsperiode i 1500-tallet; dens kontinentale produkter har Corinne Beutler for nylig præsenteret i oversigtsskikkelse (Un chapitre de la sensibilité collective: La littérature agricole en Europe continentale au XVIe siècle, Annales ESC 28, 1973, s. 1280-1301); mærkeligt nok synes hun med en enkelt undtagelse at have overset de tre svenske hovedværker, Hans Braks, Per Brahes og Schering Rosenhanes *hus-hållsböcker*, men mere problematisk er hendes noget unuancerede antagelse af, at den agrarteoretiske litteraturs hovedsigte var tekniske forbedringer af godsdriften i almindelighed. Det er muligt, at denne definition kan have gyldighed for visse egne af kontinentet og England (påfaldende er det dog, at et så ensidigt agrart produktionssystem som det danske ikke synes at have frembragt værker af denne art; en del af forklaringen kan ligge i landets stærkt befæstede, adelige godsdriftstradition); definitionen er blot under alle omstændigheder for snæver.

Både John Granlund og Corinne Beutler betoner med rette den antike landbrugslitteraturs betydning for udformningen af 1500-tallets agronomiske værker; men hertil føjer Granlund en anden traditionskilde: kronens og adelsens fogedinstruktioner, som havde middelalderlige aner. Og Granlund betoner videre i tilslutning til Otto Brunner *oeconomia*-begrebets komplicerede indhold og sigte; den er en enhedsdoktrin, sammensat af en række discipliner, etik, pædagogik, teknik, økonomiske forskrifter osv., som genfindes hos Per Brahe (jf. især s. xxiii ff.). Per Brahes anvisninger for den adelige godsdrift er anlagt efter 'grundherrschaftliche' principper, overvejende baseret på fæstegodsets naturalie- og arbejdsydelse (i modsætning til Rosenhanes *Oeconomia* ca. 1660, der i langt højere grad afspejler hovedgårdsdriftens problemer). Men det fremgår af teksten tillige helt klart, at Per Brahes forskrifter - i overensstemmelse med samtidens *oeconomia*-evangelium - forkynder sparsommelighed og mådehold, og at hans egentlige mål er at forvalte godsdriften således, at ejeren opnåede den optimale gevinst. Som alle de øvrige landbrugsteoretiske arbejder er også hans normativ; men den er helt central kilde i den europæiske sammenhæng til belysning af de økonomiske doktriner bag den adelige godsdrift.

E. Ladewig Petersen

Arhus Domkapitels jordebøger, I. Jordebøgerne 1600-1663. Ved Poul Rasmussen. København (Landbohistorisk Selskab), 1972. - 200 s.

Landbohistorisk Selskab har vist sig som et vore flittigste udgiverselskaber, hvis omhyggelige kildepublikationer i væsentlig grad har medvirket til at tilvejebringe et let tilgængeligt grundlag for studiet af ikke blot landbefolk-